

2023_Anul Aurel C. POPOVICI (XLIX): patrimoniul tuturor popoarelor
confederației, vehiculul civilizației lor comune?
- între federalism, trialism și nostalgia absolutismului luminat!

tribunism

șagunism

Aurel C. Popovici

1863 **1914**

Ideologia sa politică a oscilat între federalism, trialism și nostalgia absolutismului luminat al lui Iosif al II-lea!

Gruparea „Gross-Österreich”

Arhiducele Franz Ferdinand

orice idee de reformă avea nevoie de oameni care să o pună în practică

grupare eterogenă, operând în condiții de clandestinitate ...

cercul de la Belvedere - posibil cabinet din umbră al prințului moștenitor!

„Cancelaria militară”

Aurel C. Popovici considera trialismul o aberație!

Ediția princeps Leipzig 1906

TRIBUNA 1884

Anul tribunistului Aurel. C. Popovici

Concepțiile arhiducelui Franz Ferdinand (1863-1914) privind federalizarea și viitorul imperiului austro-ungar sunt prezentate și în lucrarea istoricului dr. Vasile Crișan: «A fost puternic marcat de căsătoria morganatică cu contesa cehă Sophia Chotek (1900), în urma căreia a trebuit să semneze un contract prin care i se recunoștea succesiunea la tron cu condiția renunțării la tron pentru descendenții proveniți din această căsătorie, iar soția sa, ridicată la gradul de principesă, să rămână în rang inferior arhiduceselor, decizie ce a condus la multe umilințe pentru moștenitorul tronului și pentru familia lui.

Numitorul comun al concepțiilor sale politice a fost contestarea vehementă a dualismului și, în acest context, a hegemoniei maghiare în cadrul monarhiei. Ideologia sa politică a oscilat între federalism, trialism și nostalgia absolutismului luminat al lui Iosif al II-lea. Arhiducele Franz Ferdinand îmbrățișase ideea unei Austrii-Mari federalizate încă de la mijlocul ultimului deceniu al secolului al XIX-lea, cam pe vremea când Aurel C. Popovici publicase în eseu „Cestiunea naționalităților și modurile soluționării sale în Ungaria” proiectul său de federalizare a Ungariei.

Generalul Margutti consemnează concepția federalistă a lui Franz Ferdinand, pe care arhiducele i-a relatat-o într-o convorbire din 1895: „Dacă vrem ca puterea centrală să cuprindă părțile și să le amalgameze în masa dorită, trebuie neapărat ca ele să fie mici, minuscule. În acest scop voi face din Ungaria patru frânturi, din Boemia două, și din celelalte țări, atâtea câte vor fi necesare. Fiecare parcelă, înzestrată cu autonomie nemărginită în gestiunea afacerilor ei interioare, va trebui, în ce privește lucrurile exterioare și armata, ca și administrație centrală să se supuiе unui guvern general, a cărui limbă oficială va fi exclusiv cea germană. Această limbă va deveni, încet - încet și pe nesimțite, patrimoniul tuturor

popoarelor confederației, vehiculul civilizației lor comune". Sunt de remarcat izbitoarele asemănări între enunțurile lui Franz Ferdinand din 1895 și proiectul Statelor Unite ale Austriei Mari imaginat de Aurel C. Popovici: fărâmițarea imperiului în state mici, după criteriile naționale subînțelese acordarea unei largi autonomii interne pentru fiecare dintre ele, asigurarea pentru limba germană a rolului de limbă „mijlocitoare”, oficială, a raporturilor dintre state și a legăturilor cu autoritatea centrală, armată și guvern central-comun.

Chiar și împărțirea Boemiei în două entități statale (Boemia germană și Boemia cehă - la Aurel C. Popovici) și a Ungariei în patru entități - se apropie de proiectul lui Aurel C. Popovici. Acesta vedea organizarea pe teritoriul Ungariei istorice a șase state: Ungaria propriu-zisă, Croația, Slovacia, Transilvania (împreună cu Bucovina), Țara Secuilor și Voivodina.

Și Franz Ferdinand, ca și Aurel C. Popovici intuia rezistența mare pe care o va întâmpina ideea federalizării din partea maghiarilor, de aceea își propunea să o înlăture, dacă va fi cazul, cu sabia. Deci sabia, adică recurgerea la forță, la o lovitură de stat de sus - în concepția lui Aurel C. Popovici - radiera, pentru ștergerea granițelor „istorice” și pentru reorganizarea imperiului pe criteriile principiului național. Acestea sunt cadrele în care a apărut și s-a manifestat mișcarea pentru Austria-Mare (**Gross-Österreich**). Chiar dacă aparent cele două concepții erau asemănătoare, ele porneau, însă, de la premise diferite.

Aurel C. Popovici avea în vedere **acțiunea principiului național**, pe care dorea să-l folosească în scopul emancipării națiunii sale, în timp ce Franz Ferdinand urmărea stoparea procesului de descompunere și de slăbiciune cronică a Imperiului habsburgic și **consolidarea Casei imperiale, într-o Europă în schimbare**. Cele două ideologii se întâlneau pe terenul comun al misiunii istorice a habsburgilor de ocrotitori ai națiunilor mici din centrul și sud-estul european. Pe măsura creșterii ponderii slavilor în viața monarhiei, mai ales după anexarea Bosniei și Herțegovinei de către Imperiul Austro-Ungar, **ideile federaliste ale prințului moștenitor alunecă spre trialism**. Această variantă a federalismului presupunea, în esență, constituirea în părțile de sud ale imperiului **a unui stat autonom format prin unirea Croației, cu Dalmația, Bosnia și Herțegovina, cărora urmau să li se alăture slovenii din Austria**. Acest stat al slavilor de sud ar fi urmat să formeze o a treia unitate care să se alipească, cu aceleași drepturi și obligații, Austro-Ungariei. Se spera că acest aranjament să constituie o soluție pentru încadrarea Bosniei și Herțegovinei în imperiu, precum și un **eventual pol de atracție pentru sârbi de a intra într-o structură confederativă cu Imperiul Habsburgic, așa cum visa și Aurel C. Popovici pentru Regatul român**.

După cum se poate lesne constata, acest trialism nu putea să aducă nici un fel de îmbunătățire a sortii românilor din monarhie, care rămâneau în continuare sub aceleași stăpâniri. În perioada premergătoare primului război mondial, printre soluțiile avansate de diverși oameni politici pentru salvarea imperiului sunt amintite și alte variante de „**trialism**”.

Una dintre aceste versiuni ale trialismului îi este atribuită de contele Czernin lui Nicolae Filipescu (...) și anume: România să se unească cu Transilvania și Bucovina și această Românie Mare să intre în legătură conferativă cu Austro-Ungaria.

Aurel C. Popovici considera trialismul o aberație. Într-un interviu acordat ziarului „**Românul**” arată și motivele pentru care „**factorii hotărâtori din Viena**” nu pot să îl admită ca soluție a crizei dualismului. Astfel, dacă s-ar opta pentru constituirea unui stat sud-slav ca a treia componentă a imperiului, s-ar ridica cehii cu pretenția, legitimată istoric, de constituire a regatului boem independent. „Singura soluție care este acceptată de numeroase cercuri înalte din Viena - sublinia Aurel C. Popovici, referindu-se la programul politic al lui Franz Ferdinand și al anturajului său - este federalismul monarhiei habsburgice, **federalism în care toate popoarele să se bucure de autonomie proprie**. Spre această direcție se îndreaptă lucrurile și nu va trece mult până când dualismul care se zbate în criză de atâta vreme, **va da un faliment definitiv**”. Nu încapă nici o urmă de îndoială că Franz Ferdinand dorea cu tot dinadinsul să reformeze imperiul dacă împrejurările i-ar oferi prilejul. A căutat, în consecință, să-și creeze

și structuri organizatorice pentru pregătirea acestui moment prielnic. Acestea au fost **Cancelaria militară, cercul de la Belvedere și mișcarea pentru Austria-Mare**, centrată în jurul Partidului Social-Creștin, condus de Karl Lueger. „**Cancelaria militară**” a fost organizată de maiorul Brosch ca un organism de informații care monitoriza evoluția vieții politice a monarhiei și a principalilor săi actori, oferindu-i principelui analize politice pertinente și informații utile pentru a-și susține propriile puncte de vedere în fața monarhului. Deoarece **orice idee de reformă avea nevoie de oameni care să o pună în practică**, printr-o selecție atentă și discretă s-a constituit grupul de personalități format din oameni politici și experți aparținând diverselor naționalități și grupări politice și de interese din imperiu adunate în jurul ideii de schimbare a bazelor constituționale ale dualismului. Era o **grupare eterogenă, operând în condiții de clandestinitate**, cu indivizi care se raportau la persoana prințului moștenitor și cu puține relații pe orizontală, între protagoniști. Este cunoscut în istorie și memorialistică drept „**cercul de la Belvedere**”, un **posibil cabinet din umbră al prințului moștenitor**. Printre ei, slovacul Milan Hodža, Eduard Steinacker, reprezentantul germanilor din Ungaria, românii Alexandru Vaida-Voevod, Aurel C. Popovici, Miron Cristea, Demetriu Radu, cehul Thomas Masaryk. **Gruparea „Gross-Österreich”** s-a constituit în jurul „**cercului de la Belvedere**” a prințului moștenitor Franz Ferdinand, alimentată programatic și ideologic de Partidul Creștin-Social a lui Karl Lueger și de alți susținători ai federalismului, printre care și Aurel C. Popovici și adepții săi din sânul mișcării naționale românești din Transilvania și Bucovina. (...) Analizată retrospectiv, după ce războiul mondial, revoluțiile sociale și naționale și tratatele de pace de la Paris își făcuseră efectul, **mișcarea „Gross-Österreich” apărea desuetă și reacționară**. Karl Renner considera, în 1930, că ea se baza pe titlul cărții lui Aurel C. Popovici, așa după cum R.W. Seton Watson sugera în 1908 că apariția săptămânalului vienez **Gross-Österreich**, s-ar datora tot impactului cărții lui Aurel C. Popovici. Renner aprecia că, atât cartea, cât și mișcarea *Austriei - Mari* au preluat ideile federaliste din ideologia social-democrată austriacă, pe care le-au golit de conținutul democratic, în sensul renunțării la muncitorimea austriacă și maghiară ca forțe capabile să impună aceste proiecte într-o Austrie democrată.

A.C. Popovici și gruparea „**Gross-Österreich**” au mizat, însă, pe „**elementele corporatist - reacționare, birocratice și semif feudale**”, care nu puteau reînvi imperiul. Prin urmare, Aurel C. Popovici și gruparea din jurul proiectului Austriei Mari erau plasați ideologic în rândul federaliștilor austrieci de dreapta, în timp ce Palacky, Masaryk, Renner, Otto Bauer și ceilalți social-democrați austrieci reprezentau linia federalistă democrată, de stânga».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2023-anul-a-c-popovici-xlix-patrimoniul-tuturor-popoarelor-confederatiei-vehiculul-civilizatiei-lor-comune-intre-federalism-trialism-si-nostalgia-absolutismului-luminat-173204.html>

În: *Tribuna*, 03 decembrie 2023